



85. Parti af den vestlige a la grecque mur. Asken gravesættes under græstæppet foran mur. Urnelund, Svendborg.

Gravstedsmure i Svendborg urnelund

Fhv. realskolebestyrer Magnus Lund

Før Svendborg i 1932 fik eget krematorium, var der overhovedet ikke tænkt på specielle anlæg for urnebegravelse, idet der gennemgående gik flere år mellem hver enkelt bisættelse.

Nu skete der et fuldstændigt omslag, og før 1932 var til ende, var der i krematoriet foretaget 47 kremeringer. 10 år efter passerede det årlige antal kremeringer 100, og det stod klart, at skulle man nå en smuk løsning m. h. t. urnegrave, var det påkrævet med en selvstændig urnelund af rimelig størrelse i s. f. at anbringe urnegravstederne spredt over hele kirkegården på nedlagte kistegravsteder.

Det var udelukket at finde et sammenhængende areal til urnelund på den eksisterende kirkegård, der praktisk talt var belagt overalt, men man var så heldig stillet, at man kunne købe jordtilliggenheden til et netop nedlagt gartneri, der stødte direkte op til kirkegården.

Krematoriets og urnegårdens arkitekt, *Andreas Jensen*, fik overdraget arbejdet med at give tegninger til urnelunden. Han fik besked om, at der ikke måtte være nogen båsinddeling til gravstederne, og at sammenhængende græsflader skulle være dominerende, men ellers var han ganske frit stillet.

Arkitektens projekt indeholdt en ganske ny idé og, som det har vist sig, en nyskabning, der har vundet yndest — nemlig *urnegravstedsmure*.

Adskillige steder har man gravsteder anlagt op til hegnsmure omkring kirkegårde og sine steder anvendt muren til opsætning af mindetavler, men disse mure er opført med det ene formål for øje at indhegne. Derimod er det første gang i den danske kirkegårds historie, at der er opført en mur alene med det formål for øje at være et led i udformningen af en lang række sammenstødende gravsteder.

Den lave mur, der kun har en højde på ca. 80 cm, har tre funktioner: 1) Den markerer det enkelte gravsteds afgrænsning i det langs med muren løbende græstæppe, der er ca. 1 meter bredt og går ubrudt fra gravsted til gravsted i murens fulde længde. 2) Den tjener til anbringelse af mindetavler. 3) Den danner „ryghæk“ mellem to gravstedsrækker eller op mod læbælter kun for en enkelt række grave.

Arkitektens plan indeholdt to gravstedsmure (se VK. 17, fig. 212) opførte i „a la grecque“ mønster, hvilket på naturlig måde ved dets hjørner markerer de enkelte gravsteders beliggenhed.

Det ubrudte græstæppe langs muren giver trods det enkelte gravsteds lidenhed en helhedsvirkning af ro og skønhed, der umuligt kan opnås ved den almindelige inddeling af de små urnegravsteder. En ro og samklang, der efter mine skønhedsbegreber heller ikke kan nås ved den „ejendomsret-prægede“ almindelige opdeling af kistegravsteder, til trods for at

86. Detailbillede af muren fra 1960. Urnelund, Svendborg.



der ved disse kan arbejdes med langt større gravsteder.

Også de på muren anbragte mindetavler er med til at markere „Stedet“.

Foruden de to a la grecque gravstedsmure var også den murede pergola mellem urnelunden og den gamle del af kirkegården indrettet således, at den skulle tjene som gravstedsmur. Det gav altså efter planen i første omgang fem gravstedsrækker op mod tre mure.

Da kirkegården besørger slåningen af gravstedernes sammenhængende grønsvær, har gravstedsejerne intet at gøre med ren- og vedligeholdelse, og de må selvfølgelig heller ikke plante noget på gravstedet. Dette giver en altid fint vedligeholdt urnelund.

Ved køb af gravsted betales i første omgang muren beregnet efter det beløb, det pågældende stykke kostede kirkegården ved murens opførelse. Endvidere gravstedets jordareal samt vedligeholdelse 10 år frem i tiden. Ved fornyelse betales kun for jordarealet og vedligeholdelsen. Først når gravstedet skifter ejer, skal der betales for muren igen.

Da den betaling, der skulle ydes forud ved køb af gravsted i urnelunden var meget højere end ved køb af gravsteder på den gamle del af kirkegården, hvor man som nævnt på nedlagte kistegrave forskellige steder havde anlagt små partier af urnegrave, var det for kirkegårdsbestyrelsen spændende at se, hvordan folk ville stille sig overfor at skulle betale f. eks. 365 kroner for den første 10 års periode og 295 kr. for samme gravsteds fornyelse pr. 10 år mod kun 20 kr. for et gravsted på en kvadratmeter ude på kirkegården.

Den måde, folk reagerede på, var ganske overraskende. Siden vi har fået urne-

lunden, sælges praktisk talt ikke flere urnegravsteder „ude på kirkegården“, selvfølgelig bortset fra, at en del urnegravsættes i allerede erhvervede familiegavsteder. Alle ønsker plads i urnelunden, som biskop Øllgaard indviede i 1951, og som udvidedes til mere end det dobbelte ved køb af en gammel købmandshave, der stødte op til såvel urnelunden som til kirkegården. Udvidelsen indviedes i 1957. Dens ene side støder op til en af byens gader, så der måtte en hegnsmur til mod denne gade. Muren byggedes straks fra starten som gravstedsmur, og et mønster i muren angiver urnegravstedernes bredde, og den har som de andre mure i urnelunden til opgave at tjene til opsætning af mindetavler. Nu var der altså seks urnegravstedsrækker op mod mur i urnelunden.

Alligevel måtte vi allerede i 1960 skride til opførelse af endnu en gravstedsmur op mod læbæltet mod vest i urnelundens først indviede del, løbende parallelt med den vestlige a la grecque mur. Ved denne mur kan der selvfølgelig kun være én gravstedsrække. — En til denne svarende mur måtte to år senere opføres i den modsatte side mod øst — altså i 1962.

Om disse to sidst nævnte gravstedsrækker skal følgende oplyses: Det var fra den oprindelige plans side ment, at disse to rækker, der siden indvielsen i 1951 har henligget i græs op mod læbælterne i øst og vest, kun måtte anvendes til liggesten, der skulle være af Neksøsandsten i forud fastsatte mål og nedfældes så dybt i jorden, at fladen kom i samme plan som grønsværen. Men medens der var livlig afsætning af de lige overfor liggende gravsteder langs murene, gik det meget småt med salget af de ca. 100 kroner billigere gravsteder til liggesten, ja, salget gik efterhånden helt i stå, og dette har så ført til, at man også forsynede disse to rækker med gravstedsmure i henholdsvis 1960 og 1962, og det førte desuden til, at nu kom der også fart i salget af disse gravsteder, endda i en sådan grad, at man i juni måned i år var nødt til at vedtage opførelsen af endnu en ny gravstedsmur, som altsaa bliver den syvende i rækken. Denne skal opføres i den nyeste del af urnelunden — udvidelsen fra 1957 — overfor den store askefællesgrav, der i følelig grad er med til at aflaste efterspørgslen efter individuelle gravsteder. Der blev f.

eks. i 1962 nedsat 81 asker i fællesgravnen. Det samlede antal kremationer i 1962 ved Svendborg krematorium var 361. Dette store tal fortæller jo også noget om det stærkt voksende krav om pladser for urnebegravelse.

Hvis man ikke selv har haft lejlighed til at dvæle i Svendborgs store urnelund, kunne man ved at læse ovenstående få det indtryk, at murene dominerer urnelunden, men det er langt fra tilfældet. Grønsvær og store træer behersker billedet, og de lave mure af røde sten sløres af rigelig og rigtig beplantning, så deres funktion — afgive plads til mindetavler og markering af de enkelte gravsteder — går velgørende og naturligt ind i urnelundens helhedsbillede — en gravstedslund, der vækker begejstring hos mange besøgende, deriblandt mange studieudvalg fra såvel indland som udland.

Efterskrift.

Skulle nogen få interesse i retning af samme løsning på det vanskelige problem med de små askegravsteder, som afd. arkitekt Andreas Jensen med så stort held har anvist, men mener, det vil blive for dyrt, skal jeg fra Svendborg kirkegårds regnskab (den gamle kirkegård og Fredens kirkegård) 1962/63 oplyse, at krematoriet gav et nettooverskud på 9.092,47 kr., urnegården et underskud på 2.079,72 og urnelunden et nettooverskud på 1.252,11. Deroverfor står kistebegravelserne med et underskud på 156.242,86.

En runsten på Vallentuna Kyrkogård i Uppland

Trädgårdsarkitekt fsl. Martin Krook.

De skrivtecken, som vi benämna runor, utgjorde i det gotiska runalfabetet 24 stycken, och det är dessa som bilda underlaget för benämningen runstenar. Dessa äro i Danmark av äldre datum än i Sverige, där de äldsta, tillhöra 1000-talet e. K., således från en tid, när kristendomen hade börjat utbredas i Norden. (Se VK 20, s. 93 ff). Det lär finnas omkring 2000 runstenar inom Svea rikets gränser, varav den nordligaste står på Frösön i Jämtland. Den rikligaste förekomsten är dock i Uppland och Södermanland.

De allra flesta av runstenarna utgöra minnesvårdar, där inskriptionerna förtälja

om de döda själva och rätt ofta om släktförhållanden. Då och då talas om hjälte-dåd eller andra bedrifter, som möjliggöra en ganska exakt datering i det historiska sammanhanget. En hel del runinskrifter vänta ännu på att bliva lösta, men här och var kunna gjorda tolkningar återfinnas invid själva minnesmärket. Så är fallet vid här återgivna bild av en runsten, som står uppställd ganska nära kyrkomuren på den kyrkogård som rubriken omnämner.

Runorna förtälja följande på stenens framsida: iarlibaki x lit x raisa x ðina x arnkuan x han x ati ain x tabu x alan xx — ... ont hans + vilket i översättning lyder: Jarlabanke lät resa denna sten efter sig, medan han levde. Han ägde ensam hela Täby. Gud hjälpe hans själ.

Baksidan har följande inskription: iarlibaki x lit raisa x stain x at sik x kuirkuan x auk x ðinkstad x ðina x karði x auk x ain ati + alt hu-tari x ðita. — I översättning: Jarlabanke lät resa denna sten efter sig, medan han levde, och han gjorde denna tingsplats, och ensam ägde han hela detta hundrade.

Inskrifterna äro från 1000-talet e. K.

Bönen, liksom korset bära vittnesmål om att Jarlabanke var kristen, och den bland många gängse föreställningen om att runstenarna emanera från förkristen tid, där den nordiska gudasagan förtäljer om många gudar, bör revideras betydligt.

Åtskilliga runstenar ha varit kullvräkt eller blivit föremål för vandalism på annat sätt, och så är även fallet med denna,



87. Forside af runesten på Vallentuna kyrkogård, Uppland.

Foto: Forf.